

Lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatav õigus (Rooma II)

Euroopa Parlamendi 10. mai 2012. aasta resolutsioon soovitud komisjonile muuta määrust (EÜ) nr 864/2007 lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II”) (2009/2170(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 225,
- võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 81, eriti selle lõike 2 punkti c,
- võttes arvesse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikleid 8 ja 10 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 7 ja 11,
- võttes arvesse liidu tulevast ühinemist kõnealuse konventsiooniga Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõike 2 kohaselt,
- võttes arvesse nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 44/2001 (kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades)¹, eriti selle artiklit 2 ja artikli 5 lõiget 3, ning ettepanekut see määrus uuesti sõnastada (COM(2010)0748),
- võttes arvesse Euroopa Kohtu 7. märtsi 1995. aasta otsust kohtuasjas C-68/93: Shevill, EKL 1995, lk I-415,
- võttes arvesse Euroopa Kohtu 25. oktoobri 2011. aasta otsust liidetud kohtuasjades C-509/09 ja C-161/10 eDate Advertising GmbH²,
- võttes arvesse kohtujurist Mancini ettepanekut kohtuasjas 352/85: *Bond van Adverteerders jt vs. Madalmaad*, EKL 1988, lk 2085, otsust kohtuasjas C-260/89: *Elliniki Radiofonia Tileorasi* (ERT-AE), EKL 1991, lk I-2925, otsust ja kohtujurist Van Gerven ettepanekut kohtuasjas C-159/90: *Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd*, EKL 1991, lk I-4685, ja kohtujurist Jacobsi ettepanekut kohtuasjas C-168/91: *Christos Konstantinidis*, EKL 1993, lk I-1191,
- võttes arvesse komisjoni esialgset ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus lepinguväliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta (COM(2003)0427),
- võttes arvesse komisjoni 6. juuli 2005. aasta seisukohta ettepaneku kohta võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus lepinguväliste kohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II”)³,

¹ EÜT L 12, 16.1.2001, lk 1.

² EKLis seni avaldamata.

³ ELT C 157 E, 6.7.2006, lk 370.

- võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määrust (EÜ) nr 864/2007 (lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II”))¹ (edaspidi „Rooma II määrus”), eelkõige selle artikli 30 lõiget 2²;
- võttes arvesse komisjoni tellitud võrdlevat uuringut olukorra kohta 27 liikmesriigis eraelu puutumatuse ja isikuõiguste rikkumisest tulenevate lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas³,
- võttes arvesse väidet, et on olemas nn laimuturism⁴,
- võttes arvesse Ühendkuningriigi laimuseaduse (*Defamation Bill*)⁵ eelnõu,
- võttes arvesse 28. jaanuaril 2010 korraldatud avalikku kuulamist⁶,
- võttes arvesse õiguskomisjoni raportööri koostatud töödokumente ja paljusid teaduslikke töid sellel teemal⁷,

¹ ELT L 199, 31.7.2007, lk 40.

² Komisjon esitab hiljemalt 31. detsembriks 2008 Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele uuringu olukorra kohta eraelu puutumatuse ja isiklike õiguste rikkumisest tulenevate lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse valdkonnas, võttes arvesse eeskirju, mis on seotud ajakirjandusvabadusega ja sõnavabadusega meedias, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiiviga 95/46/EÜ (üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta) seotud kollisiooniküsimusi.

³ JLS/2007/C4/028, lõpparuanne.

⁴ Vt Rt Hon. Lord Hoffmanni 2. veebruaril 2010 peetud avalikku loengut „Fifth Dame Ann Ebsworth Memorial Public Lecture” ja Trevor C. Hartley, *'Libel Tourism' and Conflict of Laws*, ICLQ kd 59, lk 25, jaanuar 2010.

⁵ Avaldatud konsultatsioonidokumendina <http://www.justice.gov.uk/consultations/docs/draft-defamation-bill-consultation.pdf>; vt ka Ühendkuningriigi ühiskomisjoni esimest aruannet aadressil <http://www.publications.parliament.uk/pa/jt201012/jtselect/jtdefam/203/20302.htm>.

⁶ Kuulamine, mille teemaks oli isikuga seotud õigused, eriti seoses laimuga, rahvusvahelises eraõiguses ja täpsemalt Rooma II määruses. Vt sõnavõtjate ettekandeid <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/events/Com.do?page=2&product=CHE&language=EN&body=JURI>

⁷ DT\820547EN.doc ja DT\836983EN.doc.; vt eelkõige juulis 2010 korraldatud internetisümposiumi „Rooma II ja laimamine” ettekandeid: <http://conflictoflaws.net/2010/rome-ii-and-defamation-online-symposium>, esinejad Jan von Hein, tsiviilõiguse, rahvusvahelise eraõiguse ja võrdleva õiguse professor, Trieri ülikool, Saksamaa (kellele raportöör on eriti tänulik käesolevas dokumendis esitatud ettepaneku eest), Trevor Hartley, Londoni majanduskooli emeriitprofessor, Andrew Dickinson, rahvusvahelise eraõiguse külalisprofessor, British Institute of International and Comparative Law ja Sydney ülikooli külalisprofessor, Olivera Boskovic, Orléansi ülikooli õigusteaduse professor, Bettina Heiderhoff, Hamburgi ülikooli õigusteaduse professor, Nerea Magallón, Baskimaa ülikooli endine õigusteaduse professor, praegu õpetab rahvusvahelist eraõigust Santiago de Compostelas, Louis Perreau-Saussine, Nancy ülikooli õigusteaduse professor ja Angela Mills Wade, [European Publishers Council](http://www.europeanpublisherscouncil.org) tegevjuht. Vt ka Jan-Jaap Kuipers, Towards a European Approach in the Cross-Border Infringement of Personality Rights, 12 German Law Journal 1681-1706 (2011) <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1379>. EL ja põhiõigused vt Darcy S. Binder, The European Court of Justice and the Protection of Fundamental Rights in the European Community: New Developments and Future Possibilities in Expanding Fundamental Rights Review to Member State Action, Jean Monnet töödokument nr 4/95 <http://centers.law.nyu.edu/jeanmonnet/papers/95/9504ind.html>.

- võttes arvesse kodukorra artikleid 42 ja 48,
- võttes arvesse õiguskomisjoni raportit (A7-0152/2012),
- A. arvestades, et kohtuasjas Shevill tehtud otsuse alusel järeldas kohus asjas eDate Advertising, et määruse (EÜ) nr 44/2001 artikli 5 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et kui isikuõigusi on väidetavalt rikutud veebisaidil avaldatud teabesisuga, võib isik, kes leiab, et tema õigusi on rikutud, pöörduda kahju hüvitamise nõudega kogu kahju osas kas selle riigi kohtute poole, kus on teabesisu avaldaja asukoht, või selle riigi kohtute poole, kus on tema huvide kese. See isik võib kogukahju hüvitamise nõude asemel esitada ka nõude iga liikmesriigi kohtusse, mille territooriumil on või oli internetis avaldatud teabesisu kättesaadav. Kõnealustel kohtutel on pädevus hinnata vaid kahju, mis tekkis selle riigi territooriumil, mille kohtusse on pöördutud;
- B. arvestades, et Rooma II määrukses puudub säte eraelu puutumatuse ja isikuõiguste rikkumiste suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramise kohta;
- C. arvestades, et asjakohase sätte arutamist on takistanud ägedad vaidlused nn laimuturismi küsimuses, mis on teatavat liiki soodsama menetluskoha otsimine (*forum shopping*), kus hageja valib laimamishagi esitamise kohaks sellise kohtualluvuse, kus ta saab tõenäoliselt kõige soodsama tulemuse – tavaliselt Inglismaa või Walesi, mida peetakse hüvitamise nõudjale kõige soodsamateks piirkondadeks maailmas; arvestades, et tegemist on Ühendkuningriigist kaugemale ulatava küsimusega, mis puudutab ka teisi kohtualluvusi;
- D. arvestades, et kõrged kohtukulud ja suurte hüvitiste määramise võimalus sellises jurisdiktsioonis mõjuvad väidetavalt sõnavabadusele halvavalt; arvestades, et suurte õiguskulude tõttu võib juhtuda, et avaldajad on sunnitud kokkuleppele minema ka siis, kui nad peavad oma kaitset tugevaks;
- E. arvestades, et praegu Ühendkuningriigi parlamendis menetletavas laimuseaduse eelnõus on ette nähtud põhjalikud muudatused, et kõrvaldada väidetav halvav mõju avaldajatele, kuigi näib ebatõenäoline, et selle seadusega lahendatakse suurte õiguskulude raske küsimus;
- F. arvestades, et internet on muutnud virtuaalse ülemaailmse kättesaadavuse probleemi veelgi keerulisemaks, sest internetipostitusi ei saa maha võtta ning on tekkinud blogid ja anonüümsed postitused;
- G. arvestades, et ajakirjandus- ja meediavabadus on demokraatliku ühiskonna alustalad;
- H. arvestades, et õiguskaitsevahendid peavad olema kättesaadavad, kui neid vabadusi kuritarvitatakse, eriti inimeste eraelu ja maine kahjustamiseks¹; arvestades, et igas liikmesriigis tuleks tagada taoliste õiguskaitsevahendite olemasolu ja tõhusus kõnealuste õiguste rikkumise korral; arvestades, et liikmesriigid peaksid püüdma tagada, et tõkestavalt suured kohtukulud ei muudaks õiguskaitset ühegi hageja jaoks praktiliselt kättesaamatuks; arvestades, et kohtumenetluse kulud võivad olla ka meediale ruineerivad;

¹ Ollakse arvamisel, et mainet eraelu osana kaitseb nüüd Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (vt *N. vs. Rootsi*, nr 11366/85).

- I. arvestades, et iga riik peab määratlema tema seisukohast sobiva tasakaalu Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8 tagatud eraelu puutumatuse ja artikliga 10 tagatud sõnavabaduse vahel;
- J. arvestades, et sellele vaatamata võib aja jooksul selguda, et liit peab pärast konventsiooniga ühinemist leidma sellise ühtse aluse kaupade ja teenuste pakkumise vabadusega seotud piiriüleste juhtude jaoks, mis põhineb „dialektilisel arengul”, mida kohtujurist Mancini nimetas kohtuasjas Bond van Adverteerders, võttes arvesse ka otsuseid kohtuasjas Elliniki Radiofonia Tileorasi ja Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd ning kohtujurist Jacobsi ettepanekut kohtuasjas Christos Konstantinidis; tõepoolest, kohtuasjas Society for the Protection of Unborn Children Ireland Ltd¹ tegi kohtujurist Van Gerven ettepaneku, et siseriiklik õigus, mida saab lugeda liidu õigusega kooskõlas olevaks, kui see tugineb sellistele õigusmõistetele nagu avalikku huvi või avalikku korda kaitsvad kohustuslikud nõuded, kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse põhjusel, et kuigi liikmesriikidel on avaliku huvi või avaliku korra mõiste määratlemisel teatav kaalutusõigus, on nende mõistete kohaldamisala liidu õiguse kohaldamisalasse kuuluvate meetmete puhul siiski liidu kontrolli all ja need peavad olema põhjendatud ja piiritletud ühtselt kogu liidu jaoks liidu õiguse kohaselt ning seetõttu tuleb sel puhul arvesse võtta põhiõiguste ja -vabaduste üldpõhimõtteid;
- K. arvestades, et ei oleks siiski asjakohane kasutada rahvusvahelise eraõiguse norme, et kindlaks määrata, millist õigust kohaldada ühel või teisel viisil ühe õiguse kaitsmiseks teise õiguse arvel või mis on välja töötatud selliselt, et piirata ühe liikmesriigi õiguse kohaldamisala, võttes eriti arvesse avaliku korra / ordre public klauslit Rooma II määruse artiklis 26; arvestades, et seetõttu on eriti tähtis säilitada Brüssel I määrukes kontroll avaliku korra üle;
- L. arvestades, et vastulause esitamise õiguse jaoks tuleks kasutada kõige tihedama seose kriteeriumi, sest sellist soodustust tuleks anda kiiresti ja see on ajutise loomuga; arvestades, et lisas tooduga samalaadse sättega tuleks kindlustada ka poolte iseseisvus ja kohtu asukohariigi õiguse valimise võimalus, kui hageja otsustab esitada rohkem kui ühes liikmesriigis tekkinud kahju hüvitamiseks hagi meedia asukohariigi kohtus;
- M. arvestades täiendavalt, et selliste avalike hüvede edendamiseks nagu kohtuvaidluste vähendamine, õiguskaitse kättesaadavuse parandamine, siseturu nõuetekohase toimimise tagamine ning sobiva tasakaalu tagamine sõnavabaduse ja eraelu puutumatuse õiguse vahel, peaks komisjon korraldama ulatuslikke konsultatsioone huvitatud pooltega, sealhulgas ajakirjanike, meedia ning ekspertidest juristide ja kohtunikega, et teha ettepanek luua keskus, kus toimub eraelu puutumatuse ja isikuõiguste rikkumistest, sealhulgas laimamisest tulenevate piiriüleste vaidluste vabatahtlik kohtuväline lahendamine; arvestades, et see oleks tunduvalt edumeelsem ja 21. sajandile kohasem viis selliste vaidluste lahendamiseks ning hõlbustaks üleminekut kaasaegsemale vahendussõbralikule õiguskultuurile;
- N. arvestades, et liikmesriigid võiksid toetada ja edendada tulevase vaidluste kohtuvälise lahendamise keskuse kasutamist ka sellega, et keskuse kasutamata jätmise eest võib kohtukulud välja mõista;
- O. arvestades, et nimetatud keskus võiks põhimõtteliselt oma tegevust ise rahastada;

¹ Punkt 31.

1. nõuab, et komisjon esitaks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 81 lõike 2 punkti c alusel ettepaneku, millega Rooma II määrusesse lisatakse säte, millega reguleeritakse eraelu puutumatuse ja isikuõiguste rikkumisest, sealhulgas laimamisest tulenevate lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatavat õigust käesoleva raporti lisas esitatud üksikasjalike soovitude kohaselt;
2. nõuab lisaks, et komisjon esitaks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 81 lõike 2 punkti d alusel ettepaneku luua eraelu puutumatuse ja isikuõiguste rikkumisest, sealhulgas laimamisest tulenevate piiriüleste vaidluste vabatahtlikuks lahendamiseks vaidluste kohtuvälise lahendamise keskus;
3. kinnitab, et kõnealustes soovitudes järgitakse põhiõigusi ja subsidiaarsuse põhimõtet;
4. on seisukohal, et taotletaval ettepanekul puudub finantsmõju;
5. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon ja lisas toodud üksikasjalikud soovitused komisjonile ja nõukogule.

RESOLUTSIOONI LISA

ÜKSIKASJALIKUD SOOVITUSED TAOTLETAVA ETTEPANeku SISU KOHTA

Euroopa Parlament on seisukohal, et määrusesse (EÜ) nr 864/2007 (lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta („Rooma II’)) tuleks lisada alljärgnev põhjendus 32a ja artikkel 5a.

Põhjendus 32a

Käesolev määrus ei takista liikmesriike kohaldamast oma põhiseaduslikke norme, mis käsitlevad ajakirjandusvabadust ning sõnavabadust meedias. Eelkõige võib käesoleva määrusega kindlaks määratud õigusnormi kohaldamist, mis oluliselt piiraks nimetatud põhiseaduslike normide kohaldamisala, sõltuvalt juhtumi asjaoludest ja juhtumiga tegeleva kohtu liikmesriigi õiguskorrast tulenevalt lugeda kohtu asukohariigi avaliku korraga (ordre public) vastuolus olevaks.

Artikkel 5a

Eraelu puutumatus ja isikuõigused

- 1. Eraelu puutumatuse või muu isikuõiguse rikkumisest, sealhulgas laimamisest tulenevale lepinguvälisele võlasuhtele kohaldatakse selle riigi õigust, kus ilmneb (ilmnevad) või võib (võivad) ilmned kahju kõige olulisem(ad) asjaolu(d).*
- 2. Kohaldatav õigus on siiski selle riigi õigus, kus on kostja peamine elukoht, kui ta põhjendatult ei saanud ette näha oma teo olulisi tagajärgi lõikes 1 nimetatud riigis.*
- 3. Kui rikkumine on põhjustatud trükiväljaandest või saatest, tuleb riigiks, kus ilmneb (ilmnevad) või võib (võivad) ilmned kahju kõige olulisem(ad) asjaolu(d), pidada riiki, millele väljaanne või saade on eeskätt suunatud, või kui see pole ilmne, siis riiki, kus neid toimetatakse, ning kohaldada selle riigi õigust. Riik, millele väljaanne või saade on suunatud, määratletakse eeskätt väljaande või saate keele või siis läbimüügi või publiku hulga kaudu vastavas riigis võrreldes koguläbimüügiga, publiku koguhulgaga või nende näitajate kombinatsiooniga.*
- 4. Vastulause esitamise õiguse või samaväärsete meetmete ning avaldaja või ringhäälinguorganisatsiooni vastu seoses väljaande või saate sisuga – mis isikuandmete käitlemise tulemusena rikub eraelu puutumatust ja isikuõigusi – võetud ennetusmeetmete või keelavate ettekirjutuste suhtes kohaldatav õigus on selle riigi õigus, kus on avaldaja, ringhäälinguorganisatsiooni või andmete käitleja alaline elukoht.*